

Warszawa, 20-06-2023 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

VII.5001.11.2021.AMB

**Pani
Elżbieta Witek
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej
ePUAP**

Szanowna Pani Marszałek!

Wystąpieniem z dnia 6 grudnia 2021 roku zwróciłem się do Pani Marszałek wskazując na **konieczność podjęcia prac legislacyjnych w związku z opublikowaniem w Dzienniku Ustaw wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 października 2020 r. w sprawie o sygn. akt K 1/20, w którym TK za niezgodny z Konstytucją RP uznał przepis pozwalający na dokonanie legalnego zabiegu aborcji, w przypadku, gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu¹**. Nie podjęto jednak stosownych działań legislacyjnych wychodzących naprzeciw zasygnalizowanemu przeze mnie problemowi. Mając to na uwadze, a także dostrzegając społeczną doniosłość tego zagadnienia, immanentnie związanego z koniecznością poszanowania podstawowych praw, w tym prawa do ochrony życia i zdrowia, pragnę raz jeszcze zwrócić uprzejmie uwagę Pani Marszałek na następujące kwestie.

Trybunał Konstytucyjny za zasadne uznał przeanalizowanie przez ustawodawcę tego, czy obowiązujące rozwiązania prawne, dotyczące zapewnienia przez władze publiczne szczególnej pomocy dla matek przed i po urodzeniu dziecka, są wystarczające w przypadku, gdy art. 4a ust. 1 pkt 2 u.p.r. został wyeliminowany z systemu prawnego.

¹ Art. 4a ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Dz. U. z 2022 r. poz. 157; dalej też jako: u.p.r. albo ustawa o dopuszczalności przerywania ciąży).

Należy bowiem podkreślić, że w przeszłości ponad 90% zabiegów legalnej aborcji było wykonywanych z powołaniem się właśnie na tę przesłankę². Trybunał zauważył, że choć ustawodawcy przysługuje daleko idąca swoboda konkretyzowania pomocy, o której stanowi art. 71 ust. 2 Konstytucji RP („Matka przed i po urodzeniu dziecka ma prawo do szczególnej pomocy władz publicznych, której zakres określa ustawa”), to pomoc ta, by mogła zostać uznana za spełniającą swoją rolę, nie może być iluzoryczna. Jak wskazano w uzasadnieniu wyroku TK, **„[u]stawodawca nie może przenosić ciężaru związanego z wychowaniem dziecka ciężko i nieodwracalnie upośledzonego albo nieuleczalnie chorego jedynie na matkę, ponieważ w głównej mierze to na władzy publicznej oraz na całym społeczeństwie ciąży obowiązek dbania o osoby znajdujące się w najtrudniejszych sytuacjach”** [pogrubienie własne].

Pragnę zwrócić uprzejmie uwagę Pani Marszałek na potrzebę dokonania zmian legislacyjnych służących doprecyzowaniu przesłanek umożliwiających dokonanie legalnego zabiegu aborcji.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego w sprawie o sygn. akt K 1/20 nie wykluczył możliwości przyjęcia nowych rozwiązań ustawowych dotyczących legalnej aborcji. Wynika z niego bowiem, że prawodawca winien podczas konstruowania stosownych przepisów ustawowych kierować się standardami wypracowanymi w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, podkreślając, iż to rolą ustawodawcy jest skonstruowanie adekwatnych norm prawnych.

Należy podkreślić, że zdaniem TK „art. 4a ust. 1 pkt 2 u.p.r. nie pozwala przyjąć, że duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu ma stanowić podstawę do automatycznego domniemania naruszenia dobrostanu kobiety ciężarnej, zaś samo wskazanie na potencjalne obciążenie dziecka takimi wadami ma charakter eugeniczny. **W przepisie tym zabrakło odniesienia do mierzalnych kryteriów naruszenia dobra matki uzasadniających przerwanie ciąży, czyli takiej sytuacji, w której nie można byłoby od niej prawnie wymagać poświęcenia danego dobra prawnego** [pogrubienie własne]”. W dalszej części uzasadnienia pada stwierdzenie: „Ustawodawca normując w przyszłości to zagadnienie powinien uwzględnić poglądy Trybunału wyrażone w niniejszej sprawie (w szczególności zob. cz. III pkt 4.2 uzasadnienia), jak i w sprawie o sygn. K 26/96”.

Z przedstawionych wyżej wywodów TK wynika, że zdaniem Trybunału wyrok powinien być wykonany w taki sposób, aby możliwe stało się przerwanie ciąży – przy wprowadzeniu „mierzalnych kryteriów” – w tych sytuacjach, w których od kobiety nie można wymagać poświęceń przekraczających zwykłą miarę. Wolno zakładać, że chodzi tu w szczególności o tzw. wadę letalną płodu, prowadzącą w sposób bezpośredni i nieodległy w czasie do jego nieuchronnej śmierci. W takim przypadku aborcja nie ma

² Od 2016 r. liczba aborcji dokonywanych z przyczyn embriopatologicznych przekraczała 1.000 rocznie.

w żadnym razie charakteru „eugenicznego”, bezwzględnie wykluczonego przez TK, lecz pozwala na wyeliminowanie sytuacji, którą można określić jako niehumanitarne traktowanie kobiety.

Mając powyższe na uwadze i dostrzegając szczególnie trudne położenie kobiet w ciąży, w sytuacji, gdy płód obciążony jest wadą letalną prowadzącą w sposób bezpośredni i nieodległy w czasie do jego nieuchronnej śmierci, niezbędne jest rozważenie tej kwestii przez parlament. W takich sytuacjach kobiety muszą bowiem mierzyć się z cierpieniem psychicznym i fizycznym związanym z koniecznością donoszenia ciąży i świadomością, że płód obumrze jeszcze przed porodem bądź tuż po nim.

W sytuacji, gdy ciąża obciążona jest wadami letalnymi, zmuszanie kobiet do donoszenia ciąży może powodować zagrożenie dla ich życia i zdrowia, a tym samym godności. W tym kontekście warto w szczególności zwrócić uwagę na szereg nagłośnionych medialnie spraw dotyczących śmierci kobiet w ciąży. Podane do publicznej wiadomości okoliczności tych spraw mogą wskazywać, że zgony kobiet związane były m.in. z opóźnieniem w udzieleniu im pomocy medycznej, spowodowanym oczekiwaniem na (nieuchronną) śmierć płodu³.

Konsekwencją braku interwencji prawodawczej po wyroku TK jest obligowanie kobiet do przyjęcia postawy heroicznej, czego prawo wymagać nie powinno. To ustawodawca powinien wyważyć wchodzące w grę w tym zakresie wszystkie wartości konstytucyjne. Należy jeszcze raz podkreślić, że na zasadność takiej interwencji wskazał sam TK w wyroku K 1/20.

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2023 r. poz. 1058), przedkładam Pani Marszałek powyższe uwagi Rzecznika Praw Obywatelskich wraz z uprzejmą prośbą o wskazanie, czy planowane jest podjęcie prac legislacyjnych nad złożonymi dotychczas projektami ustaw zmierzającymi do wykonania wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie o sygn. akt. K 1/20⁴. Jednocześnie będę wdzięczny za wzięcie pod uwagę niniejszego stanowiska w trakcie prac legislacyjnych.

³ Informacje o podejmowanych przeze mnie działaniach w tych sprawach można znaleźć na stronie internetowej, pod adresem: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-kobieta-szpital-smierc-mz-rpp-prokuratura>, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/sprawa-smierci-kobiety-w-ciazy-w-szpitalu-w-pszczywie-zaistniala-ustawowa-przeslanka>, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-ciaza-blizniacza-kobieta-szpital-smierc>, <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-ciezarna-nisko-szpital-smierc-nfz-prokuratura>, dostęp: 16.06.2023 r.

⁴ Zob. w szczególności prezydencki projekt ustawy o zmianie ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, druk sejmowy 727.

Z poważaniem

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/